

V. Gregschik, F. Hazdlinzky, J. L. Holuby, J. Horníčková, K. Kalchbrenner, A. Knet, A. Lackovičová, J. K. Lányi, E. Lisická, J. Liška, B. Matoušek, K. Mergl, M. Michálek, V. Nábělek, J. Nádvořník, L. Opold, Z. Pilous, I. Pišút, E. Stein, Š. Truchlý, A. Vězda a V. Vraný.

Bryologické zbierky pôvodných zložiek Slovenského národného múzea tiež neboli veľké (v Martine 2963, v Bratislave 1676 položiek). Po roku 1961 však narastali aj ony, predovšetkým kúpou od viacerých zberateľov, ale aj zberom v rôznych oblastiach Slovenska, trochu aj výmenou. Prevodom zo Slovenskej akadémie vied roku 1966 pribudlo 3690 položiek (išlo najmä o herbár V. Nábělka a Bauerovu exsikatívnu zbierku).

Základný herbár pečeneňoviek sa usporiadal podľa Schiffnera (s doplnkami), machov podľa Walthera (1983). Podobne ako u lišajníkov sú druhy v rodoch a rody v čeladiach radené abecedne, navyše sú rody a čelade opatrené číselnými kódmi. Zberateľmi väčšieho množstva dokladov (okrem exsikatív) sú najmä M. Baláž, M. Béna, R. Doležal, J. Dvořák, J. Duda, J. Fábry, V. Gregschik, J. L. Holuby, J. Horníčková, K. Kalchbrenner, A. Knet, A. Kuhínska, K. Mergl, J. Michalko, V. Nábělek, J. M. Novacký, V. Peciar, I. Pišút, R. Steinitz, J. Vána a A. Vězda. Samostatne je zaradená zbierka exsikatív "Bauer: Bryotheca europaea". K 30. júnu 1989 bolo v herbári Slovenského národného múzea celkovo 38 268 položiek machorastov.

Zbierky lišajníkov a machorastov sa uchovávajú v balíkoch uložených do sololitových dosiek a zabalených do bezprašných obalov. Nachádzajú sa v spoločnom depozitári v skriniach urobených špeciálne pre tieto účely.

Od začiatku roku 1961 do konca júna 1989 bol kustódom Ivan Pišút, sprvu pre všetky kryptogamy, od roku 1970 špeciálne pre lišajníky a machorasty. V súčasnosti je miesto kustóda neobgadené. Treba však dúfať, že ďalší pracovník bude číh skôr pokračovať v servise a budovaní týchto, dnes už v Československu nie nevýznamných zbierok.

i.p.

BRYONORA - první přiblížení k významu slova

V první úrovni je toto slovo jednoznačně složeno ze dvou částí: bryo a nora. Zkusme se v tomto prvnímu plánu podívat, kam nás takto pochopené slovo odkazuje. Bryo pochází z řeckého bryon, značící "mech" (nebo také jehněda). Původ tohoto slova je třeba hledat v slovese bryein, což znamená "bobtnat, zduřet, nabývat na objemu". Mechy tedy vyznačuje vlastnost, kterou známe také od jehněd: schopnost rychle nabývat na objemu, ať je to růstem nebo přijímáním vody. V tom je skryt nejen poukaz k poikilohydrní a oportunistické růstové strategii mechorostů, ale zároveň je i vyznačeno zvláštní postavení mechorostů v rostlinné říši, v mnohém protichůdné cévnatým rostlinám: zatímco největší většina vyšších rostlin vyznačuje strukturovaný (a druhově specifický) tvar (také se jím zabývá morfo-logie, tj. hledání zákonitostí, smyslu v podobě rostlin), o němž jsme si zvykli v ekologickém kontextu mluvit jako o architektuře, jsou mechorosty (tím, že zatlačily morfologii za úroveň velikostí pozorovatelnou neozbrojeným okem) říši prostého, nestrukturovaného, nadýmajícího se, bobtnajícího (a samozřejmě zevnitř nijak neomezaného!) tvaru. Tak jak bychom mohli cévnaté rostliny přirovnat ke Golemovi rabína Loewa, jsou mechorosty Golemem studenta nedouka, který se snažil vzkřísit hlíněné pozůstatky pravého Golema uloženého v oné pověstné místnosti bez dveří na půdě Staronové synagogy. Vsunul mu však do úst nepravý šem, který vyvolal jen prostý růst (bobtnání, kypění, kynutí) hlíny,

ktará však čím dál tím víc ztrácela svou původní podobu (tu, již dával smysl pravý šem rabína Loewa) prostým zaujímáním prostoru bez omezení tvarem, až se rozsypala vlastní vahou: věc, kterou každý bryolichenolog dobře zná z pozorování starých trsů a která značně komplikuje úspěch v lichenometrii.

Stejného etymologického původu je ostatně i slovo embryo (doslova: to co roste uvnitř), tj. ta fáze vývoje zárodku, kdy zárodek ohmatává prostor okolo sebe a činí podstatné zásahy do jeho struktury svou vlastní diferenciací; později už jenom poroste a snad bude měnit poměry velikostí svých částí, udržuje si přitom předtím nabytý tvar (pravý opak falešného Golema!). Ale jděme dále: základ bryo- souvisí s významem bohatou rodinou slov různých indoevropských jazyků, z nichž je pro nás podstatné angl. slovo brush (ve významu keř, ale i kartáč): ne nadarmo, protože keře činí totéž co mechy, jen ve větším prostorovém měřítku (stačí jen srovnat růst travy a smrku).

Zatímco slovo bryo- vede tazatele celkem jednoznačným směrem, je nora podstatně enigmatičtější: tato jistě ne náhodná asymetrie budiž každému ponechána k vlastní úvaze. Nora je perské kolo (vodní kolo s nádobami na vodu, předchůdce turbíny): očividný poukaz k vodě, její schopnost měnit věci, způsobovat jejich pohyb, bobtnání, nabývání na objemu. Pochází z arabského najura, což opět pochází z aramejského nejar, značící "tekl ven, prýštil". V této souvislosti se nabízí poukaz na česká slova nořit se a ponorka. Jeden směr od slova nora tedy vede k transformující schopnosti vodního živlu (poikilohydrii). Sít vztahů nory je však podstatně širší: sever, v germánských jazycích Nord, north ap., což pochází od indoevropského základu ner, což značí vlevo (opaken je jih, jenž ve své formě Sued, south opět pochází od ide, slova pro pravý; stejný případ existuje ve stré hebrejštině), tj. po levé ruce člověka modlitčeho se ranní modlitbu čelen k vycházejícímu slunci. Sever, ta tmavá, studená, vlhká, snad méně nápadná a zcela jistě (v souhlase s naší levou rukou) potlačená část světa, ale na druhé straně nezbytná a dávající světu jeho nesymetrickou symetrii (kterou právě tak cítíme v anti-nomii mechorosty - cévnaté rostliny: ne nadarmo převládají mechy nad cévnatými rostlinami právě na severu; stejně i mezi částmi slova bryo- nora), se objevuje ve zjevnosti jen výjimečně, ale pak je nepředvídatelná a nezkrotná (srv. angl. slovo sinister!). Podobně i mechorosty: fanerogamology nezajímají, ale fytoecnolog ví, jak dovedou zahýbat tabulkou; a ne nadarmo vytvořily mechy, nejmenší suchozemské vyšší rostliny, na severu (se všemi jeho vlastnostmi a relativně hodně zásobeném vodou, která jim umožnila patřičné bobtnání) největší kvartérní ložiska organické hmoty.

Zatímco tedy slovo bryo- popisuje tvar a schopnosti mechorostů, nora poukazuje k situaci, kontextu, kdy se tyto schopnosti objeví a dosud nepatrné mechorosty náhle vyvstanou před pozorovatelem. Gnostik by snad označil okamžik vzniku bryonory jako klíčové poznání, které vede k osvobození. Ze tento náhled je správný, ukazuje opět samo slovo bryonora: norma, lat. značící "vzor, pravidlo, pravítko", se liší od nora jen jedním písmenem. Vztah k etruštině je podtržen ještě tím, že i samo slovo norma přešlo do latiny prostřednictvím etruštiny z řeckého gnomon "pravítko" (doslova: to, co ví), pocházejícího ze slova gignoskai "ví" (odtud gnose)! A zřejmě nikoli náhodou je tím jediným písmenem M, druhé písmeno etruské abecedy, jehož dvojka poukazuje na všechny výše zmíněné asymetrické dvojice slov, v něž se bryonora rozpadá.